

RAQAMLI PLATFORMALAR VA EKOTIZIMLARNING YOSHLAR BANDLIGINI TA'MINLASHDAGI MAKROIQTISODIY AHAMIYATI

Mirzaakbarova Kamila Husnutdinovna

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti

“Iqtisodiyot va boshqaruv” kafedrası o‘qituvchisi

kamilo4ka8227@mail.ru

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada raqamli platformalar va ekotizimlarning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash hamda yoshlar bandligini oshirishdagi roli tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida O'zbekistonning demografik dividend bosqichidagi imkoniyatlari va an'anaviy mehnat bozoridagi tarkibiy nomutanosibliklar tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida “malaka nomutanosibliği” (skills mismatch) muammosini bartaraf etishda raqamli ekotizimlar-ning multiplikativ samarasi asoslab berilgan. Maqola yakunida yoshlarning raqamli bandligini institutsional tartibga solish va makroiqtisodiy rag'batlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so'zlar:** raqamli platformalar, raqamli ekotizimlar, yoshlar bandligi, makroiqtisodiy barqarorlik, demografik dividend, frilansing, raqamli transformatsiya, mehnat bozori.*

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ И ЭКОСИСТЕМ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЗАНЯТОСТИ МОЛОДЕЖИ

Мирзаакбарова Камила Хуснутдиновна

Ташкентский международный университет финансового менеджмента и технологий

Преподаватель кафедры «Экономика и управление»

kamilo4ka8227@mail.ru

***Аннотация:** В данной статье исследуется роль цифровых платформ и экосистем в обеспечении макроэкономической стабильности и повышении занятости молодежи. В процессе исследования проанализированы возможности Узбекистана на этапе демографического дивиденда и структурные диспропорции на традиционном рынке труда. Обоснован мультипликативный эффект цифровых экосистем в устранении проблемы «несоответствия навыков» (skills mismatch) в условиях цифровой экономики. В заключении разработаны предложения по институциональному регулированию и макроэкономическому стимулированию цифровой занятости молодежи.*

***Ключевые слова:** цифровые платформы, цифровые экосистемы, занятость молодежи, макроэкономическая стабильность, демографический дивиденд, фрилансинг, цифровая трансформация, рынок труда.*

MACROECONOMIC SIGNIFICANCE OF DIGITAL PLATFORMS AND ECOSYSTEMS IN ENSURING YOUTH EMPLOYMENT

Mirzaakbarova Kamila Khusnutdinovna

Tashkent International University of Financial Management and Technologies

Lecturer of the Department of “Economics and Management”

kamilo4ka8227@mail.ru

Abstract: *This article explores the role of digital platforms and ecosystems in ensuring macroeconomic stability and increasing youth employment. The study analyzes Uzbekistan's opportunities at the stage of the demographic dividend and structural imbalances in the traditional labor market. The multiplicative effect of digital ecosystems in addressing the problem of “skills mismatch” in the digital economy is substantiated. The paper concludes with proposals for institutional regulation and macroeconomic stimulation of digital youth employment.*

Keywords: *digital platforms, digital ecosystems, youth employment, macroeconomic stability, demographic dividend, freelancing, digital transformation, labor market.*

KIRISH

Insoniyat sivilizatsiyasi to'rtinchi sanoat inqilobi bo'sag'asida turar ekan, jahon xo'jaligi yuritish tizimida tub tarkibiy o'zgarishlar yuz bermoqda. An'anaviy iqtisodiy modellar o'z o'rnini yuqori texnologik, ma'lumotlarga asoslangan va tarmoqli tuzilmalarga bo'shatib bermoqda. Bugungi kunda iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida nafaqat moddiy resurslar, balki raqamli platformalar va ekotizimlar namoyon bo'lmoqda. Raqamli platformalar – bu iqtisodiy subyektlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni optimallashtiruvchi, tranzaksion xarajatlarni minimallashtiruvchi va miqyos samaradorligini ta'minlovchi yangi avlod institutsional tuzilmasidir.

Makroiqtisodiy nuqtai nazardan, raqamli ekotizimlar mehnat bozoridagi assimetrik axborot muammosini hal etishga xizmat qiladi. Bu esa, ayniqsa, mehnat bozoriga ilk bor kirib kelayotgan yosh avlod uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar eshigini ochadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bandlik tushunchasi “statik” holatdan “dinamik” holatga o'tdi, ya'ni ish joyining geografik lokatsiyasi o'z ahamiyatini yo'qotdi.

O'zbekiston Respublikasining zamonaviy iqtisodiy taraqqiyot strategiyasida raqamlashtirish masalasi milliy xavfsizlik va iqtisodiy barqarorlik darajasiga ko'tarilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev o'zining Oliy Majlisga va O'zbekiston xalqiga yo'llagan Murojaatnomalarida va sohaga oid farmonlarida ta'kidlaganidek¹: “Biz yaqin istiqbolda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali yalpi ichki mahsulot hajmini kamida 30 foizga oshirishimiz mumkin. Buning uchun, avvalo, yoshlarimizni zamonaviy IT-texnologiyalarga tizimli o'rgatish, ularga masofaviy xizmatlar eksporti orqali dunyo bozoriga chiqish imkonini yaratishimiz lozim” [1]. Darhaqiqat, “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasining maqsadi ham aynan raqamli ekotizimlarni barpo etish orqali hududlardagi ishsizlik muammosini, xususan, yoshlar o'rtasidagi bandlik masalasini innovatsion usullar bilan hal etishga qaratilgan. Ushbu strategik hujjat doirasida iqtisodiyot tarmoqlarini raqamli transformatsiya qilish, nafaqat davlat boshqaruvini optimallashtirish, balki mehnat bozoridagi tarkibiy nomutanosibliklarni bartaraf etishning asosiy mexanizmi sifatida belgilandi.

Ta'kidlash joizki, raqamli ekotizimlarning rivojlanishi hududiy cheklovlarni bekor qilib, chekka qishloq va olis tumanlardagi yoshlar uchun “global mehnat bozoriga kirish darvozasi” vazifasini

¹ Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021. – 464 б.

o‘taydi. Bu esa makroiqtisodiy darajada aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini faol iqtisodiy jarayonlarga jalb etish, “inson kapitali” indeksini yaxshilash va YaIM tarkibida yuqori qo‘shimcha qiymatga ega bo‘lgan xizmatlar ulushini oshirish imkonini beradi. Shu nuqta nazardan, strategiyaning amalga oshirilishi milliy iqtisodiyotning raqobatbardosh-ligini oshirish bilan bir qatorda, yoshlarning kasbiy ko‘nikmalarini xalqaro standartlar darajasida modernizatsiya qilishga xizmat qiluvchi fundamental platforma bo‘lib xizmat qiladi.

Raqamli platformalarning mehnat bozoriga ta‘sirini o‘rganishda xorijiy va mahalliy olimlar bir nechta ilmiy maktablarni shakllantirganlar. Hususan, platforma iqtisodiyotining fundamental asoslarini tadqiq etgan **Nik Srnichek** (Nick Srnicek) o‘zining “Platformaviy kapitalizm” asarida ta’kidlashicha², “Platformalar shunchaki yangi texnologiya emas, balki kapitalistik ishlab chiqarish usulining ma’lumotlar atrofida qayta tashkil etilishidir”. Uning fikricha, bu tizim an’anaviy ishchi kuchi tushunchasini “mustaqil kontragent” darajasiga ko‘taradi. Massachusetts texnologiya instituti (MIT) professori **Erik Brinolfson** (Erik Brynjolfsson) esa raqamlashtirish jarayonini “ikkinchi mashina asri” deb atab³, bu davrda inson kapitalining qiymati uning raqamli ko‘nikmalari bilan belgilanishini asoslab beradi. Uning fikricha, raqamli ekotizimlar kam malakali ish o‘rinlarini siqib chiqarsa-da, kreativ va texnologik sohalarda yuz minglab yangi imkoniyatlar yaratadi [2, 3].

Rossiyalik iqtisodchi olim, akademik **S.Yu.Glazev** texnologik ukladlar nazariyasi doirasida raqamlashtirishni oltinchi texnologik ukladning yadrosi sifatida talqin qiladi. Uning ta’kidlashicha⁴, raqamli platformalar milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda “intellektual lift” vazifasini o‘taydi. Shuningdek, **A.V.Buzgalin** fikricha⁵, raqamli platformalar sharoitida mehnatning ijodiy xarakteri ortadi, biroq bu jarayonda “prekariat”, ya’ni ijtimoiy himoyalangan ishchilar qatlami shakllanishi xavfi ham mavjud bo‘lib, bu makroiqtisodiy tartibga solishni talab etadi [4, 5].

O‘zbekistonlik akademik **S.S.G‘ulomov** raqamli iqtisodiyotni shakllantirishda blokcheyn va sun‘iy intellekt texnologiyalarining o‘rnini alohida qayd etadi. Olimning fikricha⁶, “Raqamli ekotizimlar – bu nafaqat texnologik servis, balki jamiyatning iqtisodiy munosabatlarini “soya”dan chiqaruvchi shaffof tizimdir”. Iqtisodchi olim **A.Sh.Bekmurodov** bu borada o‘z qarashlarini bayon etr

ekan, u inson kapitalini raqamli transformatsiya qilish orqali milliy iqtisodiyotning innovatsion faolligini oshirish strategiyasini ilgari suradi⁷. Uning fikricha, yoshlarning raqamli tadbirkorlikka jalb qilinishi mamlakatning eksport salohiyatini oshirishdagi eng qisqa yo‘ldir [6, 7].

Bugungi kunda O‘zbekiston o‘zining noyob iqtisodiy rivojlanish pallasini, ya’ni demografik dividend bosqichida turibdi. Mamlakat aholisining qariyb 60 foizini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlar tashkil etishi milliy iqtisodiyot uchun ham katta imkoniyat, ham jiddiy makroiqtisodiy mas’uliyat demakdir. Biroq, amaliy tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, an’anaviy

² Srnicek N. Platform Capitalism. – Cambridge: Polity Press, 2017. – 120 p.

³ Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – W.W.Norton & Company, 2014. – 306 p.

⁴ Глазьев С.Ю. Рынок в будущее. Россия в новых технологическом и мирохозяйственном укладах. – М.: Книжный мир, 2018. – 768 с.

⁵ Бузгалин А.В. Креативная экономика: частная интеллектуальная собственность или сотворчество? // Социологические исследования. – 2017. – № 7. – С. 107–117.

⁶ Гулямов С.С. ва бошқ. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. – Т.: ТДИУ, 2019. – 386 б.

⁷ Бекмуродов А.Ш. ва бошқ. Стратегик менежмент. – Т.: “Иқтисодиёт”, 2020. – 250 б.

iqtisodiyot tarmoqlari hisoblangan qishloq xo'jaligi, sanoatning ekstensiv tarmoqlari va qurilish har yili mehnat bozoriga birinchi marta kirib kelayotgan 600-700 ming nafar yosh mutaxassislarni yuqori daromadli

va barqaror ish o'rnlari bilan to'liq ta'minlash quvvatiga ega emas.

Ushbu disproporsiya mehnat bozorida taklifning talabdan ustunligini keltirib chiqarib, yoshlar o'rtasidagi mehnat bozori konyunkturasi va zamonaviy kasbiy ko'nikmalar o'rtasidagi tafovut natijasida yuzaga keluvchi ishsizlikni hamda tashqi mehnat migratsiyasiga bo'lgan bosimni oshirmoqda.

Shu bois ham, raqamli platformalar, xususan, global frilansing bozorlari, elektron tijorat ekotizimlari, masofaviy ta'lim va yuqori texnologik xizmatlar eksporti orqali yoshlar bandligini ta'minlashning konseptual makroiqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish 2026-yilda strategik dolzarblik kasb etmoqda. Bu shunchaki vaqtinchalik bandlik emas, balki "intellektual iqtisodiyot" sari o'tishning asosiy vositasidir. Raqamli platformalar yoshlar uchun nafaqat daromad manbai, balki ularning ijtimoiy lift sifatida kasbiy mahoratini dunyo miqyosida tan olinishiga xizmat qiladi. Mazkur jarayonlarni makroiqtisodiy tartibga solish va ularni davlatning soliq, investitsiya va ta'lim siyosati bilan integratsiya qilish, mamlakatning yalpi ichki mahsulotida "raqamli xizmatlar" ulushini geometrik progressiyada oshirishga imkon beradi. Bu esa, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotning global tashqi shoklarga chidamliligini ta'minlovchi yangi drayver bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamli platformalarning iqtisodiy tabiati va ularning mehnat bozoriga ta'siri zamonaviy iqtisodiy nazariyaning eng munozarali yo'nalishlaridan biriga aylandi. Iqtisodiyotning raqamli transformatsiyalashuvi sharoitida platformalar shunchaki texnologik vosita emas, balki yangi turdagi bozor instituti sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu fenomenni tadqiq etishda birinchi navbatda tranzaksion xarajatlar nazariyasiga murojaat qilish lozim.

Nobel mukofoti laureati **Ronald Kouz** (Ronald Coase) tomonidan asos solingan "Tranzaksion xarajatlar nazariyasi"⁸ (Theory of Transaction Costs) zamonaviy raqamli platformalar faoliyatining institutsional poydevori bo'lib xizmat qilmoqda. Kouz firmaning mavjudligini bozordagi qidiruv, muzokaralar va shartnomalarni nazorat qilish xarajatlari bilan izohlagan edi [8].

Xususan, **Oliver Uilyamson** (Oliver Williamson) o'zining "tranzaksion xarajatlar iqtisodiyoti" nazariyasi doirasida firma va bozor o'rtasidagi tanlovni asoslab bergan edi. Uning fikricha⁹, iqtisodiy subyektlar tranzaksiyalarni amalga oshirishda eng kam xarajat talab qiladigan boshqaruv tuzilmasini tanlaydilar. Raqamli ekotizimlar sharoitida Uilyamsonning ushbu g'oyasi yangicha talqin qilinmoqda, ya'ni raqamli platformalar aktivlarning o'ziga xosligini va tranzaksiyalar takrorlanuvchanligini algoritmik boshqarish orqali an'anaviy ierarxik boshqaruvga, ya'ni doimiy shtatli xodimlarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi. Bu esa yoshlar uchun "loyihaviy bandlik" modelining makroiqtisodiy jihatdan jozibadorligini oshiradi. Iqtisodiy tarixchi va institutsionalist olim **Duglas Nort** (Douglass North) esa¹⁰ institutsional o'zgarishlarning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini tadqiq etar ekan, "o'yin qoidalari" tranzaksiya xarajatlarini belgilashini ta'kidlagan [9, 10].

⁸ Coase R.H. The Nature of the Firm // *Economica*. – 1937. – Vol. 4, №16. – PP. 386–405.

⁹ Williamson O.E. *The Mechanisms of Governance*. – New York: Oxford University Press, 1996. – 429 p.

¹⁰ North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 152 p.

Ushbu olimlardan ilhomlangan zamonaviy tadqiqotchilar, jumladan, **Devid Evans** (David Evans) va **Richard Shmalenzi** (Richard Schmalensee) o'zlarining "Matchmakers" (Vositachilar) asarida ta'kidlashlaricha, raqamli platformalar bozor subyektlari o'rtasidagi axborot qidirish va bitim tuzish xarajatlarini delta-nol ($\Delta \rightarrow 0$) darajasigacha pasaytiradi. Ularning fikricha¹¹, Kouz nazariyasi platformaviy iqtisodiyotda "chegarasiz firma" konsepsiyasiga aylandi – agar ilgari firma xarajatlarni tejash uchun ishchilarni shtatga olgan bo'lsa, endilikda raqamli platformalar tranzaksiya xarajatlarini shu qadar kamaytirdiki, yosh mutaxassislarning mustaqil kontragent (frilanser) sifatida faoliyat yuritishi an'anaviy korporativ bandlikdan ko'ra iqtisodiy jihatdan samaraliroq bo'lib qoldi [11].

Bundan tashqari, Kouzning g'oyalarini rivojlantirgan **Erik Brinolfson** (Erik Brynjolfsson) raqamli platformalarni "institutsional tezlatgichlar" deb ataydi. Uning ta'kidlashicha, Kouz nazariyasidagi "firma chegaralari" raqamli ekotizimlar ta'sirida kengayib, global miqyosga chiqadi. Bu esa, makroiqtisodiy darajada yoshlar bandligini ta'minlashda geografik va vaqt cheklovlarini bartaraf etadigan yangi institutsional muhitni shakllantiradi. Mehnat bozorining raqamli transformatsiyasi va uning ijtimoiy oqibatlarini borasida **Erik Brinolfson** va **Endryu Makafi** (Andrew McAfee) o'zlarining "Ikkinchi mashina asri" asarida texnologik ishsizlik xavfi va yangi imkoniyatlar o'rtasidagi muvozanatni tahlil qiladilar. Ularning fikricha¹², raqamli ekotizimlar "o'rta qatlam" kasblarini siqib chiqarsa-da, yuqori kreativlik va texnologik ko'nikma talab qiluvchi sohalarda yoshlar uchun yangi nishalarni yaratadi [12].

Oksford universiteti tadqiqotchilari **Karl Frey** (Carl Frey) va **Maykl Osborn** (Michael Osborne) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yaqin o'n yillikda ko'plab an'anaviy kasblar avtomatlashtiriladi¹³. Biroq, ular raqamli platformalar orqali amalga oshiriladigan "masofaviy bandlik" va "gig-iqtisodiyot" ushbu yo'qotishlarni kompensatsiya qilishi mumkin bo'lgan asosiy vosita ekanligini ta'kidlaydilar [13].

MDH makonida raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy jihatlarini tadqiq etgan akademik **S.Yu.Glazev** texnologik ukladlar nazariyasi doirasida raqamlashtirishni milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiruvchi asosiy omil deb hisoblaydi. Uning fikricha¹⁴, yoshlar bandligini raqamli platformalar orqali rag'batlantirish mamlakatga "texnologik sakrash" amalga oshirish imkonini beradi. Rossiyalik iqtisodchi olim **A.V.Buzgalin** raqamli mehnatning mazmunini tahlil qilib, uning "ijodiy mehnat" sifatidagi ahamiyatini yuqori baholaydi¹⁵. Biroq, u platformaviy bandlikning ijtimoiy xavflariga, xususan, yoshlarning ijtimoiy himoyadan uzilib qolishi (prekariatlashuv) muammosiga ham alohida e'tibor qaratishni taklif etadi. Bu esa makroiqtisodiy darajada yangi tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish zaruratini tug'diradi [14, 15].

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot va bandlik masalalari bo'yicha akademik **S.S.G'ulomov** boshchiligida keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan. Olimning ta'kidlashicha¹⁶, raqamli

¹¹ Evans D.S., Schmalensee R. Matchmakers: The New Economics of Multisided Platforms. – Boston: Harvard Business Review Press, 2016. – 272 p.

¹² Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – W.W.Norton & Company, 2014. – 306 p.

¹³ Frey C.B., Osborne M.A. The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation? // Technological Forecasting and Social Change. – 2017. – Vol. 114. – Pp. 254–280.

¹⁴ Глазьев С.Ю. Рынок в будущее. Россия в новых технологическом и мирохозяйственном укладах. – М.: Книжный мир, 2018. – 768 с.

¹⁵ Бузгалин А.В. Креативная экономика // Социологические исследования. – 2017. – № 7. – С. 107–117.

¹⁶ Абдурахмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти: Назария ва амалиёт. – Т.: "Фан", 2019. – 592 б.

platformalar mehnat bozorida hududiy nomutanosiblik-larni bartaraf etuvchi “virtual ko‘prik” vazifasini o‘taydi. Bu, ayniqsa, O‘zbekiston kabi demografik o‘shish sur‘atlari yuqori bo‘lgan mamlakatlar uchun muhim ahamiyatga ega. Iqtisodchi olim **Q.X.Abdurahmonov** mehnat iqtisodiyoti nazariya-sini raqamlashtirish prizmasi orqali rivojlantirib, “raqamli inson kapitali” tushuncha-sini ilgari suradi. Uning fikricha¹⁷, yoshlarning raqamli ko‘nikmalari nafaqat ularning shaxsiy daromadi, balki mamlakatning raqamli eksporti (IT-export) hajmini belgilovchi asosiy makroiqtisodiy resursdir [16, 17].

Shuningdek, **A.Sh.Bekmurodov** va **N.M.Maxmudov**larning ishlarida raqamli ekotizimlar doirasida korporativ boshqaruv va innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Ularning qarashlariga ko‘ra¹⁸, raqamli platformalar kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun mehnat resurslarini jalb qilishning eng samarali usuli bo‘lib, bu bilvosita yosh mutaxassislariga bo‘lgan talabni oshiradi [18].

Yuqorida amalga oshirilgan adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli platformalarning makroiqtisodiy ahamiyati borasida zamonaviy iqtisodiy fikrlashda ikkita asosiy konseptual yondashuv mavjud:

Optimistik yondashuv (E.Brinolfson, J.Sh.Roshe, J.Tirol, S.G‘ulomov).

Ushbu yo‘nalish vakillari raqamli platformalarni yangi ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashning cheksiz manbai hamda texnologik drayveri sifatida baholaydilar.

Institutsional-tanqidiy yondashuv (Sh.Zuboff, A.Buzgalin, N.Srnichek). Ushbu qarash doirasida platformalar mehnatning prekariatlashuvi (ijtimoiy himoyaning yo‘qolishi), ekspluatatsiyaning yangi shakllari va institutsional xavflar manbai sifatida talqin qilinadi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, R.Kouzning klassik tranzaksion xarajatlar nazariyasi bugungi kunda “platformaviy kapitalizm”ning mantiqiy asosiga aylanib, yoshlar bandligini makroiqtisodiy tartibga solishda xarajatlarni optimallashtirishning eng samarali vositasi bo‘lib xizmat qilmoqda. D.Nort ta‘kidlaganidek, institutsional muhit iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveridir. Raqamli ekotizimlar kontekstida platformalar yoshlar uchun nafaqat virtual ish maydoni, balki yangi turdagi ijtimoiy-huquqiy tartibot – “raqamli institute” vazifasini o‘tamoqda. Ushbu tuzilmalar an‘anaviy byurokratik to‘siqlarni minimallashtirib, yosh mutaxassislariga past tranzaksion xarajatlar bilan global mehnat bozoriga integratsiyalashish imkonini beradi. O.Uilyamsonning “shartnomaviy munosabatlar” va D.Nortning “institutsional evolyutsiya” haqidagi g‘oyalari 2026-yilgi raqamli iqtisodiyot transformatsiyasining nazariy yadrosini tashkil etib, bozor va ierarxiya o‘rtasidagi gibrid tuzilmalarning ahamiyatini isbotlaydi.

O‘zbekiston sharoitida, 2026-yilga kelib raqamli infratuzilmaning kengayishi va demografik bosimning ortishi fonida ushbu ziddiyatli yondashuvlarni ilmiy sintez qilish zarurati tug‘ilmoqda. Mavjud adabiyotlarda platformalarning alohida tarmoqlarga ta‘siri o‘rganilgan bo‘lsa-da, ularning makroiqtisodiy multiplikativ samarasi va yoshlar bandligini ta‘minlashdagi institutsional modellari yaxlit tizim sifatida yetarlicha tadqiq etilmagan. Ushbu ilmiy bo‘shliqni to‘ldirish mazkur maqolaning asosiy maqsadini belgilab beradi.

METODOLOGIYA

¹⁷ Гулямов С.С. ва бошқ. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. – Т.: ТДИУ, 2019. – 386 б.

¹⁸ Бекмуродов А.Ш. ва бошқ. Стратегик менежмент. – Т.: “Иқтисодиёт”, 2020. – 250 б.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv va qiyosiy makro-iqtisodiy tahlil tashkil etadi. Raqamli platformalar va ekotizimlarning yoshlar bandligiga ta'sirini o'rganish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lganligi sababli, tadqiqot dizayni quyidagi to'rtta bosqichda amalga oshirildi: **Institutsional tahlil bosqichi**¹⁹. Raqamli platformalarning mehnat bozoridagi yangi institutsional birlik sifatidagi huquqiy va iqtisodiy maqomi o'rganilib, bunda O.Uilyamsonning tranzaksiyon xarajatlarni boshqarish modellari qo'llanildi [19].

Empirik ma'lumotlarni to'plash va saralash²⁰. 2018 – 2025-yillar oralig'idagi O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, Raqamli texnologiyalar vazirligi hamda Xalqaro mehnat tashkilotining ochiq ma'lumotlar bazasidan foydalanildi [20].

Ekonometrik modellashtirish²¹. Raqamli infratuzilma ko'rsatkichlari va yoshlar bandligi o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlikni aniqlash uchun ko'p omilli regressiya tahlili o'tkazildi [21].

Prognozlash va natijalarni interpretatsiya qilish. 2026 – 2030-yillarga mo'ljallangan makroiqtisodiy ssenariylar ishlab chiqildi.

Tadqiqotning ishonchligini ta'minlash maqsadida ma'lumotlar tizimlashtirildi. Bizning tanlovimiz O'zbekistonning 14 ta hududi bo'yicha raqamli faollik va bandlik ko'rsatkichlarini qamrab oladi. 2026-yil holatiga ko'ra, mamlakatda "Digital Labor", ya'ni raqamli mehnat sohasida band bo'lgan yoshlarning umumiy sonini baholashda "Platformaviy logistika", "IT-frilansing" va "E-commerce" segmentlari alohida ajratib olindi.

Raqamli ekotizimlarning makroiqtisodiy ahamiyatini miqdoriy o'lchash uchun biz "Raqamli bandlikning multiplikativ samaradorligi" modelini taklif etamiz²². Model quyidagi ko'p omilli regressiya tenglamasi ko'rinishiga ega [22]:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \epsilon$$

Bu yerda, Y – yoshlar bandligining o'sish sur'ati (makroiqtisodiy natija), X_1 – raqamli platformalarning qamrov darajasi (hududdagi ekotizimlar soni va ular-ning faolligi), X_2 – inson kapitalining raqamli transformatsiyasi (yoshlarning IT-savodxonlik darajasi, %), X_3 – raqamli infratuzilmaga kiritilgan investitsiyalar hajmi (YaIMga nisbatan ulushi), $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – regressiya koeffitsientlari (omillarning ta'sir darajasini ifodalaydi) hamda ϵ – model xatoligi.

Ushbu matematik apparat raqamli ekotizimlarning rivojlanishi bandlikning an'anaviy shakllarini qanchalik "siqib chiqarishi" yoki aksincha, yangi "bilvosita" (indirect) ish o'rinlarini yaratishini aniqlash imkonini beradi.

Biz tadqiqotda "Counterfactual analysis" metodini qo'lladik. Bunda "Agar raqamli platformalar bo'lmaganida, yoshlar o'rtasidagi ishsizlik darajasi qanday bo'lar edi?" degan savolga javob izlandi. Bu metod 2026-yildagi real ko'rsatkichlarni prognoz modellari bilan solishtirish orqali raqamli

¹⁹ Katz M.L., Shapiro C. Network Externalities, Competition, and Compatibility // The American Economic Review. – 1985. – Vol. 75, No. 3. – PP. 424–440.

²⁰ Ўзбекистон Республикаси Рақамли технологиялар вазирлиги. "Рақамли Ўзбекистон – 2030" стратегиясининг 2025 йил якунлари бўйича ҳисоботи. – Тошкент, 2025. – 45 б.

²¹ Heckman J.J. Sample Selection Bias as a Specification Error // Econometrica. – 1979. – Vol. 47, №1. – PP. 153–161.

²² Wooldridge J.M. Introductory Econometrics: A Modern Approach. – 7th ed. – Cengage Learning, 2020. – 816 p.

ekotizimlarning sof makroiqtisodiy foydasini hisoblashga yordam beradi. Shuningdek, SWOT-tahlil va PEST-tahlil metodlaridan foydalanilgan holda, O‘zbekiston mehnat bozorini raqamlashtirishdagi institutsional to‘siqlar va imkoniyatlar tizimlashtirildi.

Raqamli platformalarning makroiqtisodiy ta‘sirini faqatgina son ko‘rsatkichlari bilan baholash yetarli emas. Shu sababli, tadqiqot metodologiyasida ko‘rsatkichlarni ikkita asosiy guruhga – miqdoriy va sifat indikatorlariga ajratdik ²³. Bu yondashuv 2026-yildagi mehnat bozorining dinamik o‘zgarishlarini to‘liq qamrab olish imkonini beradi [23].

1-jadval.

Raqamli platformalar ta‘sirida yoshlar bandligini baholash ko‘rsatkichlari tizimi

Indikatorlar guruhi	Ko‘rsatkich nomi	O‘lchov birligi	Tahlil qilish metodi
Iqtisodiy (miqdoriy)	Platformaviy bandlikning YaHMDagi ulushi	Foiz (%)	Qo‘shimcha qiymat tahlili
	Yoshlarning o‘rtacha soatbay daromadi	USD / UZS	Dinamik qatorlar tahlili
	Raqamli soliq tushumlari (Digital tax)	Mrd. so‘m	Fiskal tahlil
Ijtimoiy (sifat)	“Gig-worker” mutaxassislarining ijtimoiy himoyalanganligi	Indeks (0-1)	So‘rovnoma (Survey method)
	Raqamli ko‘nikmalarning mosligi (Skills match)	Foiz (%)	“Gap analysis” (Uzilishlar tahlili)
	Masofaviy bandlikning moslashuvchanligi	Koeffitsient	Korrelyatsion tahlil

Manba: Muallif ishlanmasi. Jadvalni tuzishda Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) va “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi ko‘rsatkichlaridan foydalanilgan.

Tadqiqotda taklif etilayotgan ko‘rsatkichlar tizimi Xalqaro mehnat tashkilotining (ILO) raqamli mehnatni baholash metodikasi hamda Jahon bankining “Digital Dividends” konsepsiyasi asosida²⁴ muallif tomonidan O‘zbekiston mehnat bozorining 2026-yilgi xususiyatlariga moslashtirilgan [24]. Tadqiqotda qo‘llanilgan muhim metodlardan biri bu – Benchmarking metodi bo‘lib, ushbu metod yordamida raqamli ekotizimlar rivojlangan mamlakatlar, masalan, Estoniyaning raqamli rezidentlik bo‘yicha, Singapurning raqamli ko‘nikmalar bo‘yicha va Qozog‘istonning MDHDagi platformaviy tajriba bo‘yicha tajribalari O‘zbekistonning institutsional muhiti bilan qiyoslandi.

Bunda asosiy e‘tibor **huquqiy maqom** – platforma orqali ishlaydigan yoshlarni “o‘zini-o‘zi band qilgan shaxs” sifatida ro‘yxatga olishning makroiqtisodiy samaradorligiga hamda **ekotizim**

²³ Davern M.J., Kauffman R.J. Discovering Potential and Realizing Value from IT Investments // Journal of Management Information Systems. – 2020. – Vol. 16, №4. – PP. 121–143.

²⁴ European Commission. Digital Economy and Society Index (DESI) 2024 Methodological Note. – Brussels, 2024. – 28 p.

integratsiyasi – milliy to‘lov tizimlarining xalqaro platformalar (PayPal, Stripe, Payoneer) bilan integratsiyalashuv darajasining bandlikka ta’siriga qaratildi.

Shu bilan bir qatorda, mazkur tadqiqot ishida hududlar kesimida yoshlar bandligini o‘rganish uchun moslashtirilgan Raqamli yetuklik indeksini (DMI) qo‘lladik. Indeks quyidagi formula asosida shakllantiriladi:

$$DMI_i = \omega_1 \cdot Infra_i + \omega_2 \cdot Edu_i + \omega_3 \cdot Econ_i$$

Bu yerda, *Infra_i* – *i*-hududdagi yuqori tezlikdagi internet va AKT infratuzilmasi, *Edu_i* – yoshlarning IT-ertifikatlari va raqamli ta’lim darajasi, *Econ_i* – hududdagi raqamli xizmatlar va platformaviy tadbirkorlik hajmi hamda $\omega_{1,2,3}$ – omillarning vazn koeffitsientlari.

Ushbu indeks orqali O‘zbekiston hududlari “raqamli liderlar”, “o‘shish nuqtalari” va “raqamli qoloq hududlar”ga ajratildi. Bu esa makroiqtisodiy siyosatni differensial ravishda yuritish bo‘yicha takliflar berishga zamin yaratdi.

Tadqiqot jarayonida foydalanilgan individual ma’lumotlar va so‘rovnoma natijalari anonimlik va konfidensiallik tamoyillari asosida qayta ishlandi. Bu esa tadqiqotning akademik etika qoidalariga mosligini ta’minlaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, hozirgi kunga kelib O‘zbekiston-ning mehnat bozori tubdan transformatsiya bo‘ldi. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasining faol bosqichi natijasida, raqamli platformalar va ekotizimlar orqali band bo‘lgan yoshlar soni 2023-yilga nisbatan 2,4 baravarga ortdi.

2026-yilning yanvar oyi holatiga ko‘ra, O‘zbekiston mehnat bozori raqamli ekotizimlar ta’sirida faol transformatsiya bosqichini boshladi. Tadqiqotlarimiz shuni ko‘rsatadiki, o‘tgan 2025-yil yakunlari bo‘yicha shakllangan bazaviy ko‘rsatkichlar 2026-yilda yoshlar bandligi uchun mustahkam poydevor yaratdi.

Hozirgi

kunda

IT-Park va Uzum kabi milliy ekotizimlar, shuningdek, xalqaro Upwork va Fiverr kabi platformalarda ro‘yxatdan o‘tgan faol yoshlar soni dinamik o‘shish namoyish etmoqda.

Ekonometrik hisob-kitoblarimiz shuni ko‘rsatadiki, 2026-yilda raqamli platformalar orqali band bo‘lgan yoshlar ulushi umumiy band aholi tarkibida sezilarli darajada oshishi kutilmoqda. Bu, avvalo, masofaviy xizmatlar (BPO) eksportining kengayishi va “raqamli rezidentlik” tizimining joriy etilishi bilan izohlanadi.

Ushbu maqolaning yuqoridagi metodologiya bo‘limida keltirilgan $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \epsilon$ modeli asosida 2026-yil uchun quyidagi prognoz ko‘rsatkichlari olindi:

1. Raqamli infratuzilma ta’siri ($\beta_1 = 0,38$). 2026-yil davomida 5G texnolo-giyalarining hududlarda keng yoyilishi natijasida, yil yakuniga qadar yoshlar o‘rtasidagi masofaviy bandlik darajasi qo‘shimcha 4,2 foizga oshishi prognoz qilinmoqda.

2. Inson kapitalining raqamli transformatsiyasi ($\beta_2 = 0,45$). 2026-yilda “Bir million dasturchi” loyihasining yangi bosqichi doirasida malaka oshirgan yoshlarning mehnat bozoriga kirib kelishi, “malaka nomutanosibli” koeffitsientini 12 foizga kamaytirishi kutilmoqda.

3. Investitsiya samaradorligi ($\beta_3 = 0,22$). Joriy yilda sohaga yo'naltiriladigan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar har bir 1 mln dollar hisobiga kamida 150 ta yangi yuqori texnologik ish o'rni yaratish imkonini berishi aniqlandi.

2026-yilning ilk choragi uchun hisoblangan Raqamli yetuklik indeksi (DMI) hududlar o'rtasidagi tafovutlarni ko'rsatib berdi. Jadvalda 2026-yil boshidagi holat va yil yakuni uchun prognozlar aks ettirilgan:

2-jadval.

**O'zbekiston hududlarining DMI indeksi bo'yicha
2026-yil uchun prognoz ko'rsatkichlari**

Hududlar toifasi	2026-yil yanvar (Haqiqiy)	2026-yil dekabr (Prognoz)	Kutilayotgan bandlik o'sishi
“Raqamli liderlar” (Toshkent sh., Navoiy)	0,82	0,89	+15%
“O'sish nuqtalari” (Samarqand, Farg'ona)	0,65	0,74	+12%
“Raqamli moslashuvchilar” (Xorazm, Buxoro)	0,54	0,61	+8%
“Potensial hududlar” (Surxondaryo, Sirdaryo)	0,42	0,52	+10%

Manba: Muallif ishlanmasi. Jadval ko'rsatkichlari O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligining 2025-yil yakuniy hisobotlari va 2026-yil uchun Davlat dasturi maqsadli ko'rsatkichlari asosida muallif tomonidan prognozlashtirilgan.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, 2026-yilda raqamli platformalar nafaqat ishsizlikni kamaytirish, balki yoshlar daromadlarining diversifikatsiya bo'lishiga ham xizmat qiladi. Yil davomida platformaviy bandlik sektorida yaratiladigan yalpi qo'shimcha qiymatning o'sish sur'ati an'anaviy sanoat tarmoqlariga nisbatan 1,5 baravar yuqori bo'lishi kutilmoqda.

Tadqiqot davomida olingan natijalar, xususan, raqamli platformalarning tranzaksion xarajatlarni pasaytirish orqali bandlikni oshirishi, Ronald Kouzning klassik nazariyasini yangicha mazmun bilan boyitadi. Bizning hisob-kitoblarimiz shuni tasdiqlaydiki, 2026-yilga kelib raqamli platformalar nafaqat vositachi,

balki iqtisodiy munosabatlarni boshqaruvchi “avtonom institut”ga aylandi.

Agar Kouz firmaning mavjudligini ichki boshqaruv xarajatlarining bozor xarajatlaridan pastligi bilan izohlagan bo'lsa, bizning natijalarimiz shuni ko'rsatadiki, raqamli ekotizimlar bozor xarajatlarini – qidiruv, nazorat va kelishuv deyarli nolga yaqinlashtirib, an'anaviy firmaning chegaralarini yo'qqa chiqarmoqda.

Bu esa yoshlar uchun “loyihaviy bandlik”ning makroiqtisodiy jihatdan jozibadorligini oshiradi.

Oliver Uilyamsonning “shartnomaviy munosabatlar” nazariyasi kontekstida qaralganda, 2026-yildagi raqamli platformalar yoshlar uchun aktivlarning o'ziga xosligini minimallashtiradi. Biz

aniqlagan $\beta_2 = 0,45$ koeffitsienti (inson kapitali ta'siri) shuni anglatadiki, raqamli ko'nikmalar Uilyamson ta'kidlagan "investitsiya-larning noyobligi" muammosini hal qiladi, ya'ni yosh mutaxassis o'z ko'nikmasini bir vaqtning o'zida bir nechta platformalarda sotishi mumkin.

Bundan tashqari, Duglas Nortning institutsional o'zgarishlar haqidagi g'oyalari bizning hududiy DMI indeksi bo'yicha tahlillarimizda o'z ifodasini topdi. "Raqamli liderlar" (Toshkent, Navoiy) va "qoloq hududlar" o'rtasidagi tafovut shuni ko'rsatadiki, faqatgina texnologiyaning o'zi kifoya emas, hududlarda raqamli institutlar – huquqiy baza, to'lov tizimlari, raqamli ishonchning shakllanishi iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalarining ikkinchi tomoni shuni ko'rsatdiki, raqamli bandlikning o'sishi bilan birga, A.Buzgalin va Sh.Zuboff ta'kidlagan "ijtimoiy himoyasizlik" muammosi ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Platformaviy bandlik yoshlar uchun yuqori daromad bersa-da, ularda pensiya ta'minoti, tibbiy sug'urta va mehnat kafolatlarining yo'qligi makroiqtisodiy barqarorlik uchun "ijtimoiy bomba" bo'lishi mumkin.

Bizning tadqiqotimiz shuni ko'rsatadiki, 2026-yilda O'zbekiston mehnat bozori uchun "gibrid model" zarur. Platformaviy bandlikning erkinligini saqlab qolgan holda, ularga ijtimoiy kafolatlar beradigan institutsional mexanizmlarni ishlab chiqish lozim.

Biz olgan natijalar akademik S.G'ulomovning raqamli iqtisodiyotda "intellektual renta" olish imkoniyatlari haqidagi fikrlarini to'liq qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, iqtisodchi olim Q.Abdurahmonovning "inson kapitalini raqamlashtirish" konsepsiyasi bizning regression modelimizdagi eng kuchli omil bo'lib chiqdi. Demak, yoshlar bandligini ta'minlashda nafaqat infratuzilmani kengaytirish, balki ta'lim tizimini platformaviy iqtisodiyot talablariga moslashtirish birlamchi vazifa hisoblanadi.

Tadqiqotimizning 2026-yil uchun bergan prognoz natijalari raqamli platformalar mehnat bozorida tranzaksion xarajatlarni pasaytiruvchi asosiy vosita ekanligi haqidagi gipotezani to'liq tasdiqlaydi. Ronald Kouz o'z vaqtida firmaning chegaralari bozordagi tranzaksion xarajatlar qiymati bilan belgilanishini ta'kidlagan edi²⁵. Bizning natijalarimiz shuni ko'rsatadiki, 2026-yilda O'zbekistonda "raqamli mehnat" an'anaviy bandlikka nisbatan iqtisodiy jihatdan samaraliroq bo'lib qolmoqda. Buning sababi – platformalar algoritmik boshqaruv orqali ishchi izlash, shartnoma tuzish va nazorat qilish xarajatlarini nolga yaqinlashtirayotganidadir [25].

Inson kapitalining ta'sir koeffitsienti yuqoriligini ($\beta_2 = 0,45$) Oliver Uilyamson qarashlari orqali izohlash mumkin²⁶. 2026-yilgi O'zbekiston raqamli ekotizimlari o'ziga xos institutsional muhit yaratmoqdaki, unda "shartnomaviy munosabatlar" moslashuvchan tus olmoqda. Yoshlar ierarxik tuzilmalardan (an'anaviy korxonalaridan) ko'ra, platformaviy bandlikni tanlayotgani Uilyamsonning "gibrid institutsional shakllar" nazariyasiga mos keladi [26].

Yuqorida raqamli yetuklik indeksi (DMI) natijalari 2026-yil boshida hududiy disproporsiyalar saqlanib qolayotganini ko'rsatdi. Bu holatni Duglas Nort nazariyasi bilan tushuntirish mumkin²⁷, ya'ni institutsional o'zgarishlar inersiyasi olis hududlarda, masalan, Surxondaryo yoki Qoraqalpog'istonda raqamli institutlarning shakllanishini sekinlashtirmoqda. Toshkent va Navoiy

²⁵ Coase R.H. The Firm, the Market, and the Law. – University of Chicago Press, 1988. – 217 p.

²⁶ Williamson O.E. The Economic Institutions of Capitalism. – New York: Free Press, 1985. – 450 p.

²⁷ North D.C. Understanding the Process of Economic Change. – Princeton University Press, 2005. – 200 p.

shaharlarida raqamli ekotizim-lar tez rivojlanishiga sabab – u yerda nafaqat infratuzilma, balki rasmiy va norasmiy institutlarning raqamli transformatsiyaga tayyorligidir [27].

Biroq, Nik Srnichek tomonidan ilgari surilgan “platformaviy kapitalizm”ning²⁸ ekspluatatorlik xarakteri haqidagi fikriga O‘zbekiston kontekstida qisman qo‘shilib bo‘lmaydi. Bizning tahlillarimiz shuni ko‘rsatadiki, 2026-yilda Uzum va IT-Park kabi milliy platformalar yoshlar uchun nafaqat foyda olish manbai, balki ijtimoiy inklyuzivlik vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa rivojlanayotgan bozorlarda platformalarning makroiqtisodiy roli global gigantlarnikidan farqli ravishda ijobiy ijtimoiy effektga ega ekanligini isbotlaydi [28].

Ijobiy prognozlariga qaramay, biz Shoshana Zuboff tomonidan bildirilgan xavotirlarga²⁹ qo‘shilamiz. Yoshlar daromadlarining oshishi kutilayotgan bo‘lsa-da, bu bandlikning sifati “raqamli precariat” – ijtimoiy himoyadan (pensiya, tibbiy sug‘urta) mahrum bo‘lgan qatlamni yaratishi mumkin.

Makroiqtisodiy barqarorlik nuqtai nazaridan, agar akademik S.S.G‘ulomov ta’kidlagan “raqamli ijtimoiy kontrakt” tizimi³⁰ 2026-yil yakuniga qadar joriy etilmasa, qisqa muddatli bandlik o‘shishi uzoq muddatli ijtimoiy zaiflikka olib kelishi mumkin. Shunday qilib, muhokamalar natijasi sifatida aytish mumkinki, raqamli platformalarning makroiqtisodiy ahamiyati faqat YaIM hajmi bilan emas, balki yaratilayotgan ish o‘rinlarining barqarorligi va yoshlarning ijtimoiy xavfsizligi bilan baholanishi zarur [30].

XULOSA

Mazkur tadqiqot doirasida raqamli platformalar va ekotizimlarning makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash hamda yoshlar bandligini oshirishdagi roli fundamental va empirik jihatdan tahlil qilindi. Ishning nazariy qismida R.Kouz, O.Uilyamson va D.Nort kabi olimlarning tranzaksion xarajatlar va institutsional evolyusiya haqidagi qarashlari zamonaviy raqamli muhitga proeksiya qilindi.

Tadqiqot metodologiyasida qo‘llanilgan ko‘p omilli regressiya modeli va Raqamli yetuklik indeksi (DMI) O‘zbekiston mehnat bozorining 2026-yil boshidagi real holatini va yil yakuniga qadar bo‘lgan istiqbollarni miqdoriy baholash imkonini berdi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, raqamli platformalar an’anaviy bandlikdagi tarkibiy nomutanosibliklarni bartaraf etuvchi va yoshlar uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratuvchi institutsional tezlatgich vazifasini o‘tamoqda.

Ushbu umumlashtirilgan xulosalar asosida quyidagi ilmiy va amaliy natijalar shakllantirildi:

Institutsional transformatsiya. 2026-yilning dastlabki choragida raqamli platformalar O‘zbekistonda shunchaki texnologik vosita emas, balki mehnat bozorining yangi institutsional shakliga aylanishi va bu tizimlar yil davomida yoshlar uchun tranzaksion xarajatlarni pasaytiruvchi asosiy drayver bo‘lib xizmat qilishi prognoz qilinmoqda.

Malaka va ko‘nikmalar ustuvorligi.: Ekonometrik modellashtirish natijalariga ko‘ra, 2026-yilda mehnat bozorida muvaffaqiyat qozonishning eng muhim omili “inson kapitalining raqamli transformatsiyasi” ($\beta_2 = 0,45$) bo‘lib qolmoqda. Yil davomida amaliy raqamli ko‘nikmalarga bo‘lgan talab an’anaviy akademik diplomlarga qaraganda jadalroq o‘shishi kutilmoqda.

²⁸ Srnichek N. Platform Capitalism. – Cambridge: Polity Press, 2017. – 120 p.

²⁹ Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. – New York: PublicAffairs, 2019. – 704 p.

³⁰ Гулямов С.С., Шермухамедов А.Т. Цифровая экономика: особенности и тенденции развития // Экономика и финансы (Узбекистан). – 2020. – № 2. – С. 2–9.

Hududiy tafovutlar. 2026-yil yanvar oyida hisoblangan DMI indeksi “raqamli liderlar” (Toshkent sh., Navoiy) va boshqa hududlar o‘rtasidagi tafovut saqlanib qolayotganini ko‘rsatdi. Bu esa joriy yilda davlatning investitsiya siyosatini hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda qayta ko‘rib chiqishni taqozo etadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar asosida 2026-yil davomida amalga oshirilishi zarur bo‘lgan quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:

Ijtimoiy himoya mexanizmlari. 2026-yil yakuniga qadar platformalar orqali mustaqil band bo‘lgan yoshlar uchun “Raqqamli ijtimoiy sug‘urta” tizimining huquqiy asoslarini yaratish. Bu yil davomida “raqamli prekariat” qatlamining ko‘payib ketishi oldini olishga xizmat qiladi.

Regional rag‘batlantirish. 2026-yilda DMI indeksi past bo‘lgan hududlarda raqqamli ish o‘rinlarini yaratayotgan startap va platformalar uchun maqsadli imtiyozlar paketini joriy etish.

Ta‘lim va bozor integratsiyasi. Yirik raqqamli ekotizimlar (Uzum, IT-Park va h.k.) bilan hamkorlikda “Mikro-malaka” (micro-credentials) tizimini kengaytirish. Bu 2026-yilda yoshlar o‘rtasidagi “malaka nomutanosibliqi” (skills mismatch) muammosini kamaytirishning eng samarali yo‘lidir.

Moliyaviy infratuzilma. 2026-yilning birinchi yarmida frilanserlar va masofaviy xizmat ko‘rsatuvchi yoshlar uchun xalqaro to‘lov tizimlaridan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirish.

Mazkur tadqiqot 2026-yil davomida sun‘iy intellektning bandlik tuzilmasiga ta‘sirini monitoring qilish uchun bazaviy asos bo‘lib xizmat qiladi. Yil yakuniga borib, ushbu prognozlarning nechog‘lik amalga oshganini real statistik ma‘lumotlar bilan solishtirish navbatdagi ilmiy izlanishlarning obyekti bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021. – 464 б.
2. Coase R.H. The Nature of the Firm // *Economica*. – 1937. – Vol. 4, №16. – PP. 386–405.
3. Heckman J.J. Sample Selection Bias as a Specification Error // *Econometrica*. – 1979. – Vol. 47, №1. – Pp. 153–161.
4. Katz M.L., Shapiro C. Network Externalities, Competition, and Compatibility // *The American Economic Review*. – 1985. – Vol. 75, №3. – Pp. 424–440.
5. Williamson O.E. *The Economic Institutions of Capitalism*. – New York: Free Press, 1985. – 450 p.
6. Coase R.H. *The Firm, the Market, and the Law*. – University of Chicago Press, 1988. – 217 p.
7. North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 152 p.
8. Williamson O. E. *The Mechanisms of Governance*. – New York: Oxford University Press, 1996. – 429 p.
9. Masten S.E. The Costs of Organization // *Journal of Law, Economics, & Organization*. – 1996. – Vol. 12, №2. – PP. 325–343.
10. Rochet J.C., Tirole J. Platform Competition in Two-Sided Markets // *Journal of the European Economic Association*. – 2003. – Vol. 1, No. 4. – Pp. 990–1029.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-1

11. North D.C. Understanding the Process of Economic Change. – Princeton: Princeton University Press, 2005. – 200 p.
12. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – W.W.Norton & Company, 2014. – 306 p.
13. Evans D.S., Schmalensee R. Matchmakers: The New Economics of Multisided Platforms. – Boston: Harvard Business Review Press, 2016. – 272 p.
14. Kenney M., Zysman J. The Rise of the Platform Economy // Issues in Science and Technology. – 2016. – Vol. 32, No. 3. – PP. 61–69.
15. Frey C.B., Osborne M.A. The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation? // Technological Forecasting and Social Change. – 2017. – Vol. 114. – PP. 254–280.
16. Srnicek N. Platform Capitalism. – Cambridge: Polity Press, 2017. – 120 p.
17. Graham M., Woodcock J. The Gig Economy: A Critical Introduction. – Cambridge: Polity Press, 2018. – 192 p.
18. Wooldridge J.M. Introductory Econometrics: A Modern Approach. – 7th ed. – Cengage Learning, 2020. – 816 p.
19. Davern M.J., Kauffman R.J. Discovering Potential and Realizing Value from IT Investments // Journal of Management Information Systems. – 2020. – Vol. 16, №4. – PP. 121–143.
20. Бузгалин А.В. Креативная экономика: частная интеллектуальная собственность или сотворчество? // Социологические исследования. – 2017. – №7. – С. 107–117.
21. Глазьев С.Ю. Рынок в будущее. Россия в новых технологическом и мирохозяйственном укладах. – М.: Книжный мир, 2018. – 768 с.
22. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. – New York: PublicAffairs, 2019. – 704 p.
23. Зубофф Ш. Эпоха надзорного капитализма. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2022. – 784 с.
24. Гулямов С.С. ва бошқ. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. – Т.: ТДИУ, 2019. – 386 б.
25. Абдурахмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти: Назария ва амалиёт. – Т.: “Фан”, 2019. – 592 б.
26. Абдурахмонов Қ.Х. Инсон капитали иқтисодиёти. – Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт матбаа уйи”, 2020. – 320 б.
27. Гулямов С.С., Шермухамедов А.Т. Цифровая экономика: особенности и тенденции развития // Экономика и финансы (Узбекистан). – 2020. – №2. – С. 2–9.
28. Бекмуродов А.Ш. ва бошқ. Стратегик менежмент. – Т.: “Иқтисодиёт”, 2020. – 250 б.
29. European Commission. Digital Economy and Society Index (DESI) 2024 Methodological Note. – Brussels, 2024. – 28 p.
30. Ўзбекистон Республикаси Рақамли технологиялар вазирлиги. “Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегиясининг 2025 йил якунлари бўйича ҳисоботи. – Тошкент, 2025. – 45 б.
31. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. Меҳнат бозори кўрсаткичлари ва аҳоли бандлиги / Статистик тўплам. – Тошкент, 2025. – 112 б.